

JURAJ SLOVINAC – TEOLOG I PROFESOR PARIŠKE SORBONE

Zrinka NOVAK, Zagreb

O Jurju Slovincu, srednjovjekovnom hrvatskom svećeniku, magistru i doktoru teologije, u hrvatskoj historiografiji ne zna se baš mnogo, no zasigurno njegov lik i djelo značajno su obilježili sveučilišnu povijest pariške Sorbone. Prije dvije godine na hrvatski je jezik prevedeno njegovo najznačajnije djelo teološkoga karaktera Le chateau de virginité (Dvorac djevičanstva) koje je prvotno objavljeno u dvije autorove redakcije, latinskoj i francuskoj. Na temelju objavljenih izvora i relevantne literature u radu je prikazan Jurjev život, školovanje i djelovanje u Parizu i Toursu te onaj najznačajniji segment njegova rada i doprinosa srednjovjekovne hrvatske kulture zapadnoeuropskoj, u vidu njegova promicanja hrvatskoga glagoljskog pisma u Francuskoj.

KLJUČNE RIJEČI: Sorbona, Pariško sveučilište, srednji vijek, Juraj Slovinac, glagoljica, glagoljsko-latinički abecedarij.

O životu i radu našega znamenitog teologa, pisca i profesora na pariškoj Sorboni i kanonika u Toursu Jurja Slovinca, koji je veći dio svoga života proveo u Francuskoj, ali je bio ponosan na svoje hrvatsko podrijetlo te je promicao hrvatsku kulturu, napose glagoljicu, među svojim francuskim sugrađanima i kolegama, do sada u našoj historiografiji nije objelodanjeno mnogo radova. Njegovim likom više se bavila francuska historiografija. No stvari su se kod nas izmijenile 2006. godine tiskanjem njegova najznačajnijega djela »Dvorac djevičanstva« (*Le chateau de virginite*) u originalu napisanom na francuskom i latinskom jeziku 1411. godine, a objavljenom prvi put u Parizu 1505. godine. Ovo najnovije hrvatsko izdanje priredili su akademik Franjo Šanjek, prof. dr. Tomislav Zdenko Tenšek i lektor francuskoga jezika prof. Stanko Tenšek.¹ Boljem i detaljnijem upoznavanju osebuje osobnosti Jurja Slovinca, promicatelja hrvatske kulturne i jezične

¹ Juraj SLOVINAC, *Dvorac djevičanstva (1411.)* (pr. Franjo ŠANJEK, Stanko TENŠEK i Tomislav Zdenko TENŠEK), Zagreb, 2006.

baštine u Francuskoj, doprinijele su vrlo vrijedne studije Franje Šanjeka² i Stanka Tenške³ objavljene u najnovijem izdanju *Dvorca djevičanstva*. Ova dvojica autora ponajviše su se u posljednjih dvadesetak godina bavila Jurjem Slovincem te su objavili nekoliko studija o njegovoj značajnoj djelatnosti u Francuskoj.⁴ Darko Žubrinić pisao je o Jurju kao glagoljašu i promicatelju glagoljice i u digitalnome obliku objavio isječke njegova glagoljaškog abecedarija.⁵ Podrobnijom analizom Jurjeva abecedarija bavilo se nekoliko hrvatskih i stranih autora, među kojima Josip Leonard Tandarić,⁶ a još početkom XX. stoljeća francuski slavist Louis Leger⁷ i slovenski povjesničar Milko Kos.⁸ Kos je dao iscrpan paleografski prikaz glagoljskih tekstova, a latiničnu grafiju zapisa usporedio je s grafijom *Šibenske molitve*. Nekolicina je francuskih autora, među kojima su Joelle Bouzereau,⁹ Andre Vernet¹⁰ i Guy Oury,¹¹ koji su se, inspirirani Jurjevim djelom *Dvorac djevičanstva*, podrobnije bavili upravo njegovim teološko-asketskim aspektom.

Oslanjajući se na dosadašnju hrvatsku, slovensku i francusku historiografiju, s težištem na nedavno objavljenom hrvatskom izdanju *Dvorca djevičanstva*, ovaj prilog sintetizira najvažnije i temeljne odrednice života i rada Jurja Slovinca, promicatelja hrvatskoga kulturnog naslijeđa među svojim francuskim suvremenicima, a posebno njegovu ulogu u izgradnji mostova hrvatsko-francuskih kulturnih veza u kasnom srednjem vijeku.

Djetinjstvo i školovanje

Georgius de Sclavonia, Georgius de Rayn, Georgius de Sorbonna, Georges d'Esclavonie, sve su to imena s pripadajućom mjesnom oznakom, koja pronalazimo u suvremenim izvo-

² Franjo ŠANJEK, »Juraj Slovinac (oko 1355./60. – 6. V. 1416.): Život i znanstveni rad«, u: Juraj SLOVINAC, *Dvorac djevičanstva (1411.)* Zagreb, 2006., str. 7-17.

³ Stanko TENŠEK, »Duhovni učitelj, književnik i rodoljub«, u: Juraj SLOVINAC, *Dvorac djevičanstva*, Zagreb, 2006., str. 23-32.

⁴ Vidi: Franjo ŠANJEK – Josip TANDARIĆ, »Juraj iz Slavonije (oko 1355/60 – 1416), profesor Sorbonne i pisac, kanonik i penitencijar stolne crkve u Toursu«, *Croatia christiana periodica* VIII (1984) br. 13, str. 1-24; Franjo ŠANJEK, »Juraj iz Slavonije«, u: *Croatia – hrvatski udio u svjetskoj baštini* (ur. Neven BUDAK), str. 140-141; Stanko TENŠEK, »Hrvat – profesor na Sorboni i francuski književnik«, *Croatia christiana periodica*, 28 (2004), br. 54, str. 137-148.

⁵ Darko ŽUBRINIĆ, *Juraj Slovinac, Georges d'Esclavonie, George de Sorbonne, glagoljaš i profesor na pariškoj Sorboni oko 1400.*, 2002. <http://www.croatianhistory.net/etf/juraj.html>

⁶ Josip Leonard TANDARIĆ, »Glagolski abecedarij penitencijara Jurja iz Slavonije«, u: *Hrvatska glagoljska liturgijska književnost, rasprave i prinosi*, Zagreb, 1993., str. 41-50.

⁷ Louis LEGER, »Georges d'Esclavonie, chanoine pénitentier de la cathédrale de Tours«, *Revue des bibliothèques*, 1909., br. 19, str. 145-152. Rezultate prof. Lagera kod nas je prezentirao Vinko PREMUDA u radu »O Slovcu Jurju, kanoniku penitencijaru stolne crkve tourske u XIV. vijeku«, u: *Vjesnik Staroslavske akademije na Krku*, 1913., str. 40-43.

⁸ Milko KOS, »Slovenski teksti v kodeksu 95 mestne biblioteke u Toursu«, *Slavia*, Prag, 1924., br. 3, str. 370-391.

⁹ Joelle BOUZEREAU, *Recherches sur Le Chateau de virginite de Georges d'Esclavonie*, diplomski rad, Sorbona, Paris, izrađen pod vodstvom mentora Henrika Hegera; ISTI, »La vie contemplative: d'après le Chateau de virginite de Georges d'Esclavonie«, u: *Croatia christiana periodica*, XXIV (2000) 45, str. 21-27.

¹⁰ Andre VERNET, »La 'premiere minute' du 'Chateau de Virginite' de Georges d'Esclavonie (1411)«, u: *Münchener Beiträge zur Mediävistik und Renaissance-Forschung*, 32 (1982), str. 233-247.

¹¹ Guy OURY, »Un directeur de moniales au début du XVe siècle: Georges d'Esclavonie«, u: *Bulletin de la Société archéologique de Touraine*, XXXIV (1965), str. 223-241; ISTI, »Georges d'Esclavonie«, u: *Dictionnaire de spiritualité*, sv. VI, Paris, 1967., str. 238-240.

rima za našega zemljaka Jurja Slovinca koji je živio i djelovao kao svećenik, pisac, student i profesor na pariškoj Sorboni i kasnije u Toursu, gdje je postao kanonik i ispovjednik tamošnje stolne crkve i dužobrižnik u ženskom samostanu Beaumont u drugoj polovici XIV. i početkom XV. stoljeća.¹²

Jurjev život započinje između 1355. i 1360. u Raynu, što je njemački naziv za današnje Brežice u Sloveniji. O njegovu se djetinjstvu gotovo ništa ne zna, no osnovne vijesti o njegovu podrijetlu, životu i radu mogu se iščitati u *Matici umrlih svećenika* stolne crkve Saint-Gatien u Toursu. Ovdje je zabilježen točan datum njegove smrti: 6. svibnja 1416. i bilješka da je tada svoj zemaljski život završio »hvalevrijedni magistar Juraj, sin Henrika de Raina, svećenik iz Slavonije, akvilejske dijeceze, magistar »*in artibus*« i teologije, kanonik i penitencijar ove crkve, koji je mnoge kodekse namijenjene uporabi navedene crkve svojom rukom prepisao i (notnim zapisom) označio za pjevanje. U snazi Jurjeve posljednje volje, ostatak svojih pokretnih dobara ostavio je na uporabu prije spomenutoj crkvi izrazivši želju da se svake godine misa obljetnica za spokoj njegove duše služi dan poslije blagdana sv. Jeronima«, odnosno 1. listopada.¹³ Iako iz ove bilješke o njegovoj ranoj mladosti ne saznajemo ništa detaljno, možemo pretpostaviti da je osnovno i teološko obrazovanje stekao u domovini, gdje je i zaređen za svećenika Akvilejske dijeceze, koja u to doba graniči sa zapadnim dijelovima Zagrebačke biskupije.¹⁴ Završivši temeljnu naobrazbu, Juraj odlazi u Pariz.

Prvi sveučilišni kolegiji u Parizu osnovani su u XII. stoljeću po uzoru na bolonjsko sveučilište. Do utemeljenja tzv. »kolegija osamnaestorice« (Collège des Dix-huit) 1180. godine pariški studenti nisu imali posebne rezidencije.¹⁵ U prvoj polovici XIII. st. bilo je podignuto više kolegija koji su studentima pružali stan i hranu. Zaslugom Roberta de Sorbone 1257. godine utemeljen je pariški kolegij sa svrhom obrazovanja siromašnih studenata. Sorbona je u početku bila podignuta kao kuća studija, opskrbljena bogatom knjižnicom, a oko nje će se kasnije izgraditi čitav sveučilišni kompleks.¹⁶ U početku su u Parizu prevladavali studiji slobodnih umijeća i teologija.¹⁷ Tijekom XIII. stoljeća, u sklopu pariške sveučilišne korporacije, nalazila su se četiri fakulteta: *Artium* (slobodnih umijeća), dekreta (kanonskoga prava), teologije i medicine. Višim fakultetima (Dekretom, Medicinom i Teologijom) ravnali su naslovni učitelji (*regens*) na čelu kojih je bio dekan. Najbrojniji je bio fakultet *Artium* koji je bio strukturiran prema nacijama: francuskoj, pikardijskoj, normandijskoj i engleskoj, na čelu s prokuratorom. Uz četiri prokuratora, postojao je i rektor koji je upravljao fakultetom.¹⁸

¹² *Leksikon hrvatskih pisaca*, Zagreb, 2000., str. 314.

¹³ Jean Jacques BOURASSE, »Le Martyrologe-obituaire de la cathédrale de Tours«, *Mémoires de la Société archéologique de Touraine*, 1865., br. 17, str. 42 i 59; Franjo ŠANJEK – Josip TANDARIĆ, »Juraj iz Slavonije (oko 1355/60 – 1416), profesor Sorbonne i pisac, kanonik i penitencijar stolne crkve u Toursu«, *Croatica christiana periodica*, VIII (1984) 13, str. 3; Franjo ŠANJEK, *Juraj Slovinac (oko 1355/60. – 6. V. 1416.): Život i znanstveni rad*, u: Juraj SLOVINAC, *Dvorac djevičanstva (1411.)*, Zagreb, 2006., str. 9.

¹⁴ *Leksikon hrvatskih pisaca*, str. 314.

¹⁵ Jacques VERGER, *Les universités au Moyen Âge*, Paris, 1973., str. 71.

¹⁶ Hrvoje PETRIĆ, *Prilog poznavanju intelektualnih gibanja u srednjovjekovnoj Slavoniji kroz veze s europskim sveučilištima s posebnim osvrtom na Križevce i okolicu*, vidi: <http://www.podravina.net/pdf/radhi-st016f.pdf>, str. 2.

¹⁷ Stjepan KRASIĆ, »Počeci hrvatskoga visokog školstva u okviru ranih sveučilišnih gibanja u Europi«, u: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, 22 (2004), str. 128.

¹⁸ Jacques Le GOFF, *Intelektualci u srednjem vijeku*, Zagreb, 1982., str. 89-91.

Ime Georges d'Esclavonie nalazi se na popisu studenata kolegija Sorbone od 1378. do 1380. godine. Godine 1385. Juraj je stekao titulu magistra *in artibus* i nastavio studij na Teološkom fakultetu Pariškoga sveučilišta.¹⁹ Čini se da je postao i kanonikom kaptola u Auxerreu, što je vidljivo iz jednog dokumenta iz 1389. gdje stoji njegov potpis.²⁰

Budući da je Sorbona bila osnovana kao studij za siromašne studente, jedan od takvih bio je i Juraj koji se za vrijeme studija uzdržavao prepisivanjem knjiga. U Parizu će mu se krajem devedesetih godina XIV. stoljeća pridružiti i nećak Ulrik, koji se također financirao na isti način.²¹ Već je 1391. godine Juraj pokazao svoj spisateljski talent, kada je započeo, no nije dovršio komentar *Knjige Danielove / Lectura super Daniele* kao svojevrsan biblijski priručnik.²² U istoj godini, kao kapelan kolegija Dormans-Beauvais u Parizu, prepisao je i označio notama jedan gradual za nagradu od 32 novčića, a sličan skriptorski posao načinio je i 1398./1399.²³

Juraj je bio vrlo aktivan i poduzetan student fakulteta *Artium* i sudjelovao je u aktivnostima i svakodnevnom životu studentske anglo-njemačke nacije na Pariškome sveučilištu. Toj su naciji u XIV. i XV. stoljeću pripadali i studenti iz područja Dubrovačke Republike kao i oni s hrvatskih kontinentalnih prostora, dok su studenti s područja mletačke Dalmacije bili učlanjeni u francusku naciju s ostalim latinskim nacijama. U akademskoj godini 1392./1393. Juraj je bio na čelu odbora anglo-njemačke nacije i tada vodi radove sanacije triju objekata namijenjenih studentima gornjonjemačkoga područja (*Germania superior*).²⁴ I kasnije se istaknuo kao aktivan član iste nacije. Tako je 3. travnja 1399. godine, obnašajući funkciju člana suda časti, Juraj predsjedao sporu dvojice profesorskih kolega. Iste godine, 5. svibnja bio je izabran u odbor za podizanje novoga školskog prostora za studente anglo-njemačke nacije, a 1401. godine zastupa tu istu naciju kao delegat ispred kraljice Elizabete Bavorske od koje je trebao ishoditi novčanu pomoć.²⁵

Svaka sveučilišna nacija imala je svoga sveca zaštitnika na čiji se blagdan održavala proslava. Nebeski patron francuske nacije bio je sv. Vilim, nadbiskup Bourgesa, normandske nacije sv. Roman, rouenski nadbiskup, pikardske nacije sv. Nikola i sv. Firmin, biskup Amiensa, i napokon anglo-njemačke sv. Edmund.²⁶ Ovaj je bio profesor Pariškoga sveučilišta i canterburyski nadbiskup koji je umro u progonstvu 16. studenoga 1240. godine. Juraj Slovinac sudjelovao je u godišnjim svečanostima održavanima na Dan sv. Edmunda dajući svoj dobrotvorni prilog u svrhu troškova proslave. U knjizi prokuratora anglo-njemačke nacije (*Liber procuratorum nationis Anglicanae Alemanniae*) 18. studenoga 1399. zapisano je da je magistar Juraj Slovinac darovao dva zlatna franka za navedenu proslavu.²⁷

¹⁹ Franjo ŠANJEK, »Juraj Slovinac...«, u: *Dvorac djevičanstva*, str. 10.

²⁰ ISTI, nav. dj., str. 7.

²¹ Bibliothèque municipale de Tours, ms. 469, fol. 1: »Istum librum scripsit Ulricus nepos magistri Georgii (de Sclauonia) anno Domini 1398«; Franjo ŠANJEK, »Juraj Slovinac...«, str. 10.

²² Ibid. Rukopis se nalazi u gradskoj knjižnici u Toursu, kataloški broj 79, listovi 1r-56v.

²³ Franjo ŠANJEK, »Juraj Slovinac...«, u: *Dvorac djevičanstva*, str. 12; E. PELLEGRIN, »La bibliothèque de l'ancien collège de Dormans-Beauvais à Paris«, *Bulletin philologique et historique*, 1944./1945., str. 119-120.

²⁴ Franjo ŠANJEK – J. TANDARIĆ, »Juraj iz Slavonije...«, CCP VIII (1984) 13, str. 3.

²⁵ Franjo ŠANJEK, »Juraj Slovinac...«, u: *Dvorac djevičanstva*, str. 10.

²⁶ Jacques VERGER, nav. dj., str. 74.

²⁷ Franjo ŠANJEK, »Juraj Slovinac...«, u: *Dvorac djevičanstva*, str. 11.

U Parizu je 1399. godine izbila epidemija *crne smrti* (kuge) koja je nagnala mnoge profesore i studente da napuste grad. No Juraj se nije pokolebao te je ostao u gradu i na sveučilištu. Jubilarne 1400., dana 2. svibnja, postigao je licencijat, potom i magisterij (doktorat) iz teologije. Njegovo se ime do 1403. godine nalazi na popisu profesora *actu legentes* Teološkoga fakulteta. Na velikom *rotulusu* profesora Pariškoga sveučilišta, koji je iste godine poslan papi Benediktu XIII. u Avignon, svoj je potpis ostavio magistar Juraj Slovinac. Njegovo ime još se jednom našlo na popisu profesora, ali onih koji više ne predaju.²⁸

Dok još nije stekao doktorat iz teologije, Juraj Slovinac se već kao magistar *artium* pokazao vrsnim teologom koji aktivno sudjeluje u intelektualnom životu Pariza. On vodi žustre rasprave s franjevcima i dominikancima o prihvaćanju nauka o Marijinu bezgrješnom začecu. Naime, Juraj je bio na strani franjevaca koji su, potaknuti Duns Scotovim metafizičkim misticizmom, upravo zastupali tezu o Marijinu bezgrješnu začecu. Juraj se argumentirano suprotstavio pariškim dominikancima, koji su se više u duhu tomističkoga racionalizma i aristotelizma, nasuprot skotističkoj intuiciji, opirali ovome nauku. Napose argumentirano Juraj pobija teze Ivana Monzona, španjolskoga dominikanca iz Valencije, kojega je 1389. godine osudio i papa Klement VII., a naposljetku ga je prozreo i pariški biskup. Na kraju je spomenuti nauk bio prihvaćen i imao je velik utjecaj na širenje pobožnosti prema Bogorodici. Moguće je da je novi teološki pogled na uzvišenost i bezgrješnost Blažene Djevice Marije nadahnuo i Jurja prilikom pisanja njegove najpoznatije rasprave *Dvorac djevičanstva*.²⁹

Jurjeva djelatnost u Toursu

Od 1404. godine pa sve do svoje smrti 1416. Juraj djeluje u gradu Toursu, gdje je bio kanonik i ispovjednik (penitencijar) u stolnoj crkvi sv. Gatiene, a istovremeno je obavljao i službu duhovnika redovnica u samostanu Beaumont. U tom razdoblju došla je do izražaja njegova literarna kreativnost, zanos i pastoralna djelatnost. Kako bi bolje uputio u redovnički život mladu redovnicu Isabellu de Villeblanche, koja je ujedno bila i njegovo duhovno kumče, Juraj za nju i ostale redovnice piše pastoralnu raspravu o pojmu i smislu djevičanstva u redovničkom životu pod naslovom *Dvorac djevičanstva (Le chasteau de virginite)*.³⁰ Djelo je napisao 1411. godine u dvije jezične inačice: srednjofrancuskoj i latinskoj. Francusko izdanje kasnije je objavljeno u Parizu 1505., a latinska verzija pod naslovom *Liber de tuenda Virginis Deo consecratae sanctimonia (Knjiga o čuvanju svetosti Bogu posvećene djevice)* objavljena je 1726. u Regensburgu.³¹ Juraj namjerno piše poslanicu na (srednjo)francuskom jeziku³² jer zna da redovnice slabo znaju latinski, odnosno »razumiju malo ili skoro ništa od onoga što im se govori ili čita na latinskom«, a to se

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid., str. 11; Mineo TANAKA, »Hrvatski studenti na Pariškom sveučilištu u 14. i 15. stoljeću«, *Croatica christiana periodica*, (1984), br. 15, str. 39.

³⁰ Juraj SLOVINAC, *Dvorac djevičanstva* (1411.), Zagreb, 2006.

³¹ Stanko TENŠEK, »Duhovni učitelj, književnik i rodoljub«, u: Juraj SLOVINAC, *Dvorac djevičanstva*, Zagreb, 2006., str. 26.

³² Srednjofrancuski jezik mladi je oblik starofrancuskoga (XII.-XIII. st.), odnosno njegov prijelazni oblik prema novofrancuskom jeziku i koristio se u XIV. i XV. stoljeću.

naročito odnosi na Sveto pismo.³³ Kako bi im olakšao spoznavanje stvari bitnih za njihovu redovničku praksu, Juraj piše na njihovu materinskom jeziku.³⁴

Dvorac djevičanstva

Ovu teološko-asketsku poslanicu autor konstruira koristeći se početnim stihovima biblijskoga psalma »*Slušaj, kćeri, pogledaj, prisluhni: zaboravi narod svoj i dom oca svog. I kralj će zaželjeti ljepotu tvoju* (Ps 45, 11-12).« Analizirajući svaku pojedinu riječ ili sekvencu, u osam poglavlja objašnjava što one u prenesenome smislu znače u konkretnom životu jedne redovnice. Prema toj razdiobi, u prvom poglavlju govori se o uzvišenosti i plemenitosti redovničkoga poziva i posvećene djevice, drugo poglavlje ističe izvrsnost i dostojanstvo posvećene djevice, treće poglavlje pak o tome kako se život (akcija) redovnice izvrsno slaže s kontemplacijom (molitvom). U četvrtome poglavlju Juraj govori o važnosti poslušnosti i poniznosti kao temeljnim vrlinama redovnice, u petom poglavlju duhovnik ističe kako se posvećena djevica mora čuvati svijeta i njegove ispraznosti. Šesto je poglavlje posvećeno uputama o tome kako redovnica mora čuvati svoje djevičanstvo, a sedmo tome kako ona mora biti urešena svom ljepotom, napose duhovnom. Osmo, posljednje poglavlje govori kako duhovni otac potiče svoju kćer da čvrsto ustraje i bude postojana u dobru i svetosti na koju je pozvana.³⁵ U svojoj poslanici autor se koristi mnoštvom navoda, komentara i parafraza iz Svetoga pisma, napose svetoga Pavla, izrekama crkvenih otaca, naročito sv. Jeronima, i drugih velikih crkvenih pisaca poput Ambrozija, Augustina, Grgura, Ciprijana, Ivana Damašćanskoga, Kasijana, Bernarda i antičkih mislilaca Aristotela, Seneke, Galijena, Ovidija i drugih. Francusko izdanje iz 1505. godine sadrži još i dvije molitve: »Molitvu kako se moje kumče treba preporučivati Bogu« i »Molitvu kad ujutro na glavu staviš veo«.³⁶

Ovaj Jurjev uradak u vidu rasprave na neki je način sažetak nauka svetih otaca, liturgije i teologije o uzvišenosti i svetosti redovničkoga poziva. Iako autor uglavnom kompilira raznovrsne sakralne tekstove (svetopisamske, otačke, filozofske i dr.), ipak se, čitajući ovu poslanicu, može uočiti njegov osebujan i originalan stil izražavanja, pedagoški diskurs, a naročito se osjeća prijateljski, tankočutan, gotovo lirski obojen ton isprepleten svojevrsnom dramatikom opisa, napose nekih detalja.

Teoretičari književnosti pridaju veliku književnu vrijednost ovome djelu, a njime je Juraj ušao u povijest francuske književnosti. Gledajući kroz prizmu povijesti književnosti vidljivo je kako su primjeri iz ovog Jurjeva djela inspirirali mnoge francuske pisce, a napose François Rabelaisa (1494.-1553.). Osim toga, postojanje brojnih rukopisa *Dvorca djevičanstva* iz XV. stoljeća dokazuje zanimanje za ovo djelo, a tri francuska izdanja iz 1505.,

³³ Franjo ŠANJEK, »Juraj iz Slavonije«, u: *Croatica – hrvatski udio u svjetskoj baštini* (ur. Neven BUDAK), str. 141.

³⁴ Stanko TENŠEK, »Duhovni učitelj, književnik i rodoljub«, u: *Dvorac djevičanstva*, str. 25.

³⁵ Juraj SLOVINAC, *Dvorac djevičanstva*, str. 41.

³⁶ Stanko TENŠEK, »Hrvat – profesor na Sorboni i francuski književnik«, *Croatica christiana periodica*, 28 (2004), br. 54, str. 140.

1506., i 1510. i jedno latinsko iz 1726. potvrđuju da je njegova popularnost imala odjeka i u doba humanizma i katoličke obnove.

Tijekom boravka u Parizu (1378.-1404.), još kao student, a kasnije i profesor, Juraj se iskazao i kao vrsni skriptor. Tu je djelatnost nastavio i u Toursu (1404.-1416.). Prepisao je više biblijskih, klasičnih literarnih, patrističko-skolastičkih i liturgijskih kodeksa. Od djela koja je prepisao možemo istaknuti već spomenuti gradual koji je označio notnim zapisima – *Suma* autora Vilima iz Auxurrea (Tours, Bibliotheque municipale, ms. 362), zatim *Compendium Bibliae* Petra Auriola (ms. 39), *Komentar na Sentencije* Tome Akvinskoga (ms. 364), djelo Petra Lombardskog *Summa sententiarum* (ms. 357), *Suma o manama i krepostima* Vilima Peyrauta (ms. 444).³⁷ Od njegovih, pak, važnijih djela, uz latinsku i francusku redakciju poslanice *Dvorac djevičanstva*, možemo izdvojiti i komentar na *Sumu teologije (IIa-IIae)* Tome Akvinskoga, biblijski priručnik *Lectura super Daniele* i Jeronimove *Comentarii in Psalmos* (ms. 95). Uz prijepise, znao je na marginama napisati i neke svoje komentare, primjedbe i tumačenja.³⁸

Jurjevo promicanje glagoljice u Francuskoj

Najznačajniji pisani hrvatski trag koji je Juraj svojim radom ostavio u Francuskoj svakako je bio njegov hrvatski abecedarij i nekoliko osnovnih kršćanskih molitava, u vidu početnice, koje je glagoljskim pismom zapisao u svoj latinski kodeks komentara psalama sv. Jeronima oko 1400. godine, dok je još bio profesor u Parizu.³⁹ Vjerojatno je to učinio s namjerom da preko te svoje male glagoljske početnice upozna francuske studente i kolege s hrvatskom glagoljicom koju naziva *alphabetum chrawaticum*.⁴⁰ Ova je početnica mogla poslužiti i kao vježbenica Francuzima u glagoljskome čitanju i pisanju.

Riječ je, dakle, o svojevrsnoj glagoljskoj početnici (ABC kršćanskoga nauka), koja sadrži osnovne kršćanske molitve *Očenaš* i *Zdravomariju*, *Nicejsko-carigradsko* i *Apostolsko vjerovanje* te psalam *50 Smiluj mi se, Bože*. Tekst molitava pisan je hrvatskim crkvenoslavenskim jezikom s elementima ikavskoga govora. Nad glagoljskim tekstom Juraj je načinio latiničku transkripciju prilagodivši je francuskome izgovoru rečenih molitava. Uz te molitve naveo je i na latinskome jeziku popis hrvatskih biskupija koje još od 'hrvatskog biskupa' (Grgura Ninskog!) imaju pravo uporabe glagoljskoga pisma i hrvatskoga jezika u liturgiji zapadne Crkve. To su: »biskup krbavski (*episcopus de Kerbavia*), biskup kninski (*biscop Cnynski*), biskup krčki (*episcopus krcki*), nadbiskup splitski (*episcopus /quasi archiepiscopus! / de Split*), biskup trogirski (*episcopus Troguier*), biskup šibenski (*episcopus Schibenik*), nadbiskup zadarski (*archiepiscopus Zadarski*), biskup ninski (*episcopus Nenski /ninski/*), biskup rapski (*episcopus Rabski*), biskup osorski (*episcopus Osorski*), biskup senjski (*episcopus Senski*)«.⁴¹ U bilješki na istoj stranici, pisanoj latinskim jezikom, Juraj

³⁷ Franjo ŠANJEK, »Juraj Slovinac...«, u: *Dvorac djevičanstva*, str. 7 i 13.

³⁸ Ibid., str. 12; Jean Jacques BOURASSE, »Le Martyrologe-obituaire de la cathédrale de Tours«, *Mémoires de la Société archéologique de Touraine*, XVII (1985), str. 42 i 59.

³⁹ Franjo ŠANJEK, »Juraj iz Slavonije«, u: *Croatica – hrvatski udio u svjetskoj baštini*, str. 140.

⁴⁰ Stanko TENŠEK, »Hrvat – profesor na Sorboni i francuski književnik«, *Croatica christiana periodica*, 28 (2004), br. 54, str. 138.

⁴¹ Franjo ŠANJEK, »Juraj iz Slavonije«, u: *Croatica – hrvatski udio u svjetskoj baštini*, str. 141.

informira svoje francuske kolege i ističe da je *hrvatski biskup bio prvi koji je poznavajući oba jezika, latinski i hrvatski, misnu žrtvu slavio čas na jednom, a čas na drugom jeziku, kako je držao uputnim*.⁴² Uz rub lijeve strane spomenutog lista nalazi se zapis *Istria eadem patria Chrawati*, dakle, Juraj ističe da je Istra dio njegove domovine Hrvatske, a to je očiti znak da se i u Istri liturgija obavljala na narodnome jeziku i da je glagoljica također bila u uporabi.⁴³

Na margini lista 14r istoga kodeksa, uz tekst u kojemu Jeronim obavještava prijatelja Sofonija da je »ljudima svog jezika podario (preveo) gotovo sve Psalme«, Juraj je dodao da je tu »naznačen prijevod Psalama na slavenski jezik (*in linguam sclavonicam*)«.⁴⁴

Uz glagoljicu, u istom latinskom kodeksu (fol. 95) našla su se i ćirilična slova koja je ispisao Pavao 'dijak' (lat. *diaconus*, zatim *clericus*, *studiosus scriba*) iz Krbave, Jurjev zemljak i student.⁴⁵ Pavao je, naime, zapisao ćirilisku »azbuku«, tj. abecedarij s nekim glagoljskim znakovima u nizu, s još drugim alfabetima (latinskim, grčkim, hebrejskim i arapskim znakovima), a potpisao se ćirilicom: »To pisa Paval Dijak is Krbava kakob umil«. ⁴⁶ Pavao na još jednom mjestu, na šestom listu rukopisa, govori o svome profesoru »knezu Jurju: Poklonenje i pozdravenje knezu Jurju kako momu gospodinu plemenitomu dam ti viditi da sam zdrav Božju milostju i svete Marie Gospoe.«⁴⁷

Rukopisi se čuvaju u latinskom kodeksu, pod signaturom Ms 95, u gradskoj knjižnici u Toursu.⁴⁸

Glagoljsko-latinički abecedarij sadrži osnove vjerskoga znanja koje je Crkva tada tražila od vjernika. Jurjev *Abecedarij* prethodi spisu *ABC kršćanskog nauka za neuke* iz 1403. autora Jeana Gersona.⁴⁹ Treba naglasiti da Jurjev tekst *Zdravomarije* ima dodatak koji je Crkva ozakonila tek krajem XV. stoljeća, za pontifikata pape Aleksandra VI. (1492.-1503.). Tako na listu 76r čitamo: »Sveta divo Marie moli za nas grieschinch Issukrsta sina svoga da nass pomiloie sada y v sivoti wetsnom amen.«⁵⁰ Juraj je molitve pisao po sjećanju, dakle, molitvene formule izlagao je onim redom kako ih je napamet naučio u svojoj rodnoj glagoljaškoj sredini gdje je u mladosti stekao osnovnu teološku naobrazbu.

⁴² Ibid. *Primus episcopus Chrawacie qui scit utrumque ydioma, tam latinum quam chrawaticum, et celebrat missam in altero istorum ydiomatum quocumque sibi placet.*

⁴³ Stanko TENŠEK, »Hrvat – profesor na Sorboni i francuski književnik«, *CCP*, 28 (2004), br. 54, str. 139.

⁴⁴ Franjo ŠANJEK, »Juraj iz Slavonije«, u: *Croatica*, str. 141.

⁴⁵ O Pavlu iz Krbave ne zna se mnogo. Sigurno je da je bio student na pariškome sveučilištu Sorboni početkom 15. stoljeća u vrijeme kada je profesor bio Juraj Slovinac koji je oko sebe okupljao i intelektualce iz svoje rodne sredine. Darko ŽUBRINIĆ, *Hrvatska glagoljska baščina povezana s Likom, Krbavom, Gackom, Modrušom i Senjom*, 2001., na str.: <http://www.croatianhistory.net/etf/likka.html#dijak>

⁴⁶ *Hrvatska i Europa, sv. II, srednji vijek i renesansa*, (ur. Eduard HERCIGONJA), Zagreb, 2000., str. 293.

⁴⁷ Darko ŽUBRINIĆ, *Juraj Slovinac, Georges d'Esclavonie, George de Sorbonne, glagoljaš i profesor na pariškoj Sorboni oko 1400.*, 2002., vidi na str.: <http://www.croatianhistory.net/gif/tour9.jpg>

⁴⁸ Tours, Bibliothèque municipale, Ms. 95, fol. 75v-77v.

⁴⁹ Jean Gerson (+1429.) godine 1395. postao je kancelar Pariškog sveučilišta, a bio je i animator Koncila u Konstanzu.

⁵⁰ Franjo ŠANJEK, »Juraj Slovinac...«, u: *Dvorac djevičanstva*, str. 17.

Zaključak

Juraj Slovinac (Georgius de Sclavonia, Georgius de Rayn, Georges d'Esclavonie, Georges de Sorbonna), svećenik Akvilejske dijeceze, student i profesor Pariškoga sveučilišta, pisac teološko-asketskih djela, kanonik i duhovnik u Toursu, živio je i djelovao u drugoj polovici XIV. i početkom XV. stoljeća ostavivši značajan kulturni trag u povijesti Francuske, gdje je i proveo većinu svoga života. Pritom je zadržao, isticao i promicao svoj hrvatski identitet. Temeljnu teološku naobrazbu dobio je u hrvatskoj glagoljaškoj sredini, gdje je i rođen (Brežice, između 1355. i 1360.), a studij je nastavio u Parizu, gdje se od 1378. do 1380. nalazi na popisu siromašnih studenata Sorbone. Za vrijeme studija uzdržava se prepisivanjem liturgijskih i teoloških djela. Postigavši magisterij iz slobodnih umijeća (*artes liberales*), odlučio je nastaviti školovanje na Teološkome fakultetu gdje je 1400. godine ostvario licencijat, a godinu dana nakon toga i doktorat iz teologije. Do 1404. godine predavao je kao profesor na pariškoj Sorboni, a krajem te godine odlazi u Tours, gdje je do kraja svoga života (6. svibnja 1416.), uz redovite kanoničke dužnosti, obavljao i službu penitencijara i duhovnika redovnica samostana Beaumont. Kao student i profesor bio je i predstavnik anglo-njemačke nacije na pariškoj Sorboni aktivno sudjelujući u njezinim poslovima. Tako je 1392. obavljao dužnost predsjednika Odbora za materijalne poslove nacije, godine 1401. predvodio je izaslanstvo sveučilišta kraljici Elizabeti Bavorskoj, organizirao je godišnje proslave na dan zaštitnika anglo-njemačke nacije, a 1399. bio je i predsjednik časoga suda iste nacije. Kao vrhunski intelektualac isticao se u onodobnim raspravama koje su se vodile u pariškim teološkim krugovima, zastupajući tezu o Marijinu bezgrješnom začeću čime se javno suprotstavio tomističkome racionalizmu o tome učenju. Njegovo najpoznatije djelo asketsko-teološkoga karaktera o pojmu i smislu djevičanstva u redovničkome pozivu pod naslovom »Dvorac djevičanstva« (*Le chasteau de virginité*) iz 1411., namijenjeno beaumontskim redovnicama, doživjelo je nekoliko izdanja (tri francuska: 1505., 1506. i 1510. te jedno latinsko 1726.), što potvrđuje da je njegova popularnost imala odjeka i u doba humanizma i katoličke obnove.

Juraj Slovinac u Francuskoj se istaknuo i kao veliki promotor hrvatske kulturne, napose glagoljaške baštine. Naime, u kodeks *Komentara psalama sv. Jeronima*, koji se čuva u gradskoj knjižnici u Toursu (Ms 95), na slobodnim listovima 75v-77v Juraj je ispisao glagoljski abecedarij upotrijebivši pritom osnovne liturgijske tekstove i molitve tadašnjega katekizma (*Očenaš, Zdravomarijo, Nicejsko-carigradsko i Apostolsko vjerovanje i psalam Smiluj mi se, Bože*). Autor je time osmislio svojevrsnu glagoljsku početnicu pri čemu ju je latiničnom transkripcijom prilagodio francuskome izgovoru. U tome zapisu on glagoljicu naziva hrvatskim pismom (*iste alphabetum est Chrawaticum*), za Istru ističe da je dio hrvatske domovine (*Istria eadem patria Chrawati*), a u bilješci na listu 77r naglašava da je »hrvatski biskup bio prvi koji je poznavajući oba jezika, latinski i hrvatski, misnu žrtvu slavio čas na jednom, a čas na drugom jeziku, kako je već smatrao uputnim«. Uz ostalo, Slovinac se bavio prepisivanjem i ukrašavanjem kodeksa i glosiranjem teoloških priručnika, a u gradskoj knjižnici u Toursu čuva se više prijepisa djela s glosama koje je on načinio.

Iz navedenih činjenica iz Jurjeva života možemo zaključiti da je Juraj bio ne samo vrsni znanstvenik – teolog, skriptor i književnik, koji je svoje znanje i kršćanski zanos pri-

mjenjivao u konkretnom pastoralu profesora i duhovnika beaumontskih redovnica već je ostao zapažen kao istaknuti hrvatski intelektualac europskih horizonata. Iako je živio i radio u francuskoj sredini, jasno je osjećao svoj hrvatski identitet i na neki je način bio jedan od velikih graditelja mostova hrvatsko-francuskih srednjovjekovnih kulturnih veza. Živeći u Francuskoj, nije zaboravio svoju zemlju nego je među svojim francuskim kolegama i studentima aktivno promicao hrvatski glagoljski obredni i nacionalni identitet. Skriptorska ostavština i književna produkcija Jurja Slovinca vidljiv su znak njegova utjecaja na duhovnost europskoga humanizma.

Summary

*JURAJ SLOVINAC – THEOLOGIAN AND PROFESSOR AT
THE PARIS SORBONNE UNIVERSITY*

*Even though Juraj Slovinac, who was Croatian medieval cleric, teacher and doctor of theology, significantly marked history of the Paris Sorbonne University, Croatian historiography does not know much about him and his life path. He studied humanities and theology in Paris, and stayed there to teach until 1402. Slovinac was a typical Croatian intellectual with the European pedigree, who mostly lived in the French surroundings, but he also did not hide his Croatian origin, and therefore he became one of the major »backbones« of the medieval connections between France and Croatia. Two years ago Croatian audience could finally read the Croatian translation of his most important work *Le chateau de virginité* (Castle of virginity) that was originally published in two editions: Latin and French. Thus, author of this article tried, on the basis of the published sources and literature, to reconstruct Slovinac's life path, his education and activities in Paris and Tours. Moreover, author has put a special attention to Slovinac's most important activity regarding the promotion of Croatian culture in the West Europe, and that was presentation of the Croatian Glagolitic script in France.*

KEY WORDS: *Sorbonne, Paris University, Middle Ages, Juraj Slovinac, Glagolitic script, Glagolitic-Latin abecedarium*